

Натаниел Хоторн
Пророчески портрети

– Този художник! – възкликна Уолтър Лъдлоу с въодушевление. – Той не само превъзхожда другите с особеното си изкуство, но има и огромни познания във всички области на науката. Разговаря на староеврейски с доктор Мейдър и изнася лекции по анатомия на доктор Бойлс-тън. С две думи, може да беседва професионално на различни теми с най-компетентните сред нас. Освен това е изтънчен джентълмен, светски човек, да, истински космополит, защото може да говори като местен жител на всяка област или страна по земята, с изключение на нашата горска местност, накъдето сега се е запътил. И това съвсем не е всичко, което буди моето най-дълбоко възхищение.

– Наистина ли? – обади се Елинор, изслушала с женски интерес описанието на такъв мъж. – Но това е достатъчно възхитително.

– Така е, действително – отвърна нейният любим – но то не представлява почти нищо в сравнение с природната му дарба да се приспособява към различните видове характери до такава степен, че всички мъже – а също и всички жени, Елинор – могат да видят у този чудесен художник отражение на собствения си образ. Но не съм изрекъл още най-голямото чудо.

– Е, ако той притежава още по-чудесни качества от изброените – каза Елинор през смях, – Бостон е опасно убежище за бедния джентълмен. Ти за художник ли ми говориш или за магьосник?

– Всъщност – отговори той – въпросът ти е много по-сериозен, отколкото предполагаш. Казват, че той изобразявал не само чертите на човека, но и неговите мисли и чувства. Долавял скритите усещания и страсти и ги излагал върху платното като слънчева светлина – или навярно, в портретите на хора с тъмни души; като отблясък от пъклен огън. Това е една ужасна дарба – добави Уолтър и в гласа му не звучеше предишното въодушевление. – Почти изпитвам страх да му позирам.

– Уолтър, сериозно ли говориш? – възкликна Елинор.

– За бога, скъпа Елинор, не му давай да изобразява погледа, който имаш в момента – каза любимият ѝ усмихнато, но и малко смутено. – Ето, сега вече изчезва, но когато ме попита, изглеждаше уплашена до смърт, а и много тъжна. За какво мислеше?

– За нищо, за нищо – отвърна бързо Елинор. – Твоята фантазия рисува израза на лицето ми. Добре, ела да ме вземеш утре и ще посетим този чудесен творец.

Но след като младият човек си отиде, не можеше да се отрече, че върху хубавото младо лице на неговата любима отново се изписва особено изражение. Погледът и стана тъжен и угрижен, и съвсем не

отговаряше на чувствата, които би трябвало да изпитва една девойка, непосредствено преди венчилото си. Въпреки това, Уолтър Лъдлоу бе избранникът на сърцето ѝ.

– Поглед! – прошепна си Елинор. – Нищо чудно, че Уолтър се стресна от него, ако той изразява това, което изпитвам понякога. Зная от личен опит колко страшен би могъл да бъде един поглед. Но всичко бе плод на въображението. В онзи миг не мислех за това не ми се е привидяло нищо оттогава – само го сънувах.

И тя се залови с бродирането на яката с която възнамеряваше да позира за портрета. Художникът, за когото разговаряха, беше от тези творци, които взеха – в по-късен период от тоя боите си от индианците и произвеждаха четките си от кожата на дивите зверове. Навярно, ако можеше отново да изживее живота си и да предопредели съдбата си, той би предпочел да принадлежи към тази школа без голям майстор, с надеждата да бъде поне оригинален, тъй като нямаше да има образци на изкуството, за да им подражава или правила, за да се придържа към тях. Но той бе роден и получил образованието си в Европа. Говореше се, че е изследвал великолепието или красотата на замисъла, както и всяко пипване на майсторската ръка във всички най-известни картини из ателиета, галерии и по стените на черквите, докато не останало нищо неувоено от мощния му интелект. Изкуството не можело да допринесе повече за образованието му, но природата би могла. И затова той посетил места, където неговите събратя никога не били стъпвали, за да достави наслада на очите си със зрими образи, възвишени и живописни, които досега не били изобразявани върху платно. Америка бе твърде бедна, за да предложи други съблазни на един голям художник, макар че много от знатните хора на колонията изразиха желание при пристигането на художника да завещаят ликовите си на поколенията посредством неговия талант. Когато му се отправяха подобни предложения, той насочваше пронизващия си поглед към кандидата и като че проникваше в него. Ако видеше пред себе си само зализана самодоволна физиономия, въпреки извезаното със злато палто – една декорация на портрета – и предлаганите златни монети, той учтиво отхвърляше молбата и възнаграждението. Но ако на лицето бе изписано нещо необикновено като мисъл, чувство или преживяване, ако срещнеш по улиците просяк с побеляла брада и набраздено чело или ако дете случайно вдигнеш поглед към него и се усмихнеш, той, отказалият на богатството, влагаше цялото си изкуство в техните портрети.

Тъй като рисуването не бе често срещана дарба в колониите,

художникът стана обект на всеобщ интерес. Макар че много малко хора или почти никой не можеше да оцени професионалните достойнства на творбите му, в известно отношение мнението на тълпата не бе по-маловажно от изтънчената оценка на любителите. Той наблюдаваше въздействието от всяка картина върху лицата на некомпетентните си зрители, чиито забележки му бяха от полза, макар че те по-скоро биха критикували природата, отколкото него – нейния съперник. Трябва да се отбележи обаче, че възхищението им бе премесено с предразсъдъците на епохата и страната. Някои приемаха за посегателство спрямо закона на Мойсей, а дори и за дръзка подигравка към Създателя, да се правят такива живи подобия на божите създания. Други пък, уплашени от изкуството, способно да изобрази когато си пожелае починалите или да запази образа на мъртвите сред живите, бяха склонни да гледат на художника като на магьосник или като на известния Черен човек от старите времена на вещиците, умело прикриващ пъклените си планове. Хората доста вярваха на тези глупави измишльотини. Дори и в по-висшите кръгове той бе ограден със страхопочитание, отчасти предизвикано, подобно кълба дим, от широко разпространените суеверия, но най-вече дължащо се на разнообразните познания и умения, които той подчиняваше на професията си.

Тъй като съвсем наскоро щяха да се женят, Уолтър Лъдлоу и Ели-нор много желяха да им се направят портрети първите, както те несъмнено се надяваха, от дългата поредица семейни картини. В деня на гореспоменатия разговор те отидоха в квартирата на художника. Един слуга ги въведе в жилището, където, макар че самият творец не се виждаше, се намираха лица, които те не можеха да не поздравят почтително. Наистина, те знаеха, че всички присъстващи бяха всъщност само картини, но въпреки това, смятаха за невъзможно при такава поразителна прилика да отделят живите хора от творбите на интелекта. Те разпознаха в някои от портретите или известни фигури на деня, или лични познати. Там бе губернаторът Бърнет, с вид като че току-що бе получил укорително известие от Съвета на Представителите и диктуваше много остър отговор. Мистър Кук стоеше до управника, на когото се противопоставяше, упорит и с малко пуританско изражение, каквото подобава на известен водач. Възрастната съпруга на сър Уилям Фипс ги наблюдаваше от стената, с висока яка и кринолин, високомерна стара дама, неподмината от подозрението за магьосничество. На лицето на Джон Уинслоу, много млад тогава, бе изписана войнствуваща предприемчивост, направила го изтъкнат генерал много по-късно. Още от пръв поглед те

разпознаха личните си приятели. В повечето картини умът и характерът се четяха в лицата и израза на очите, така че, колкото и парадоксално да звучи, моделите едва ли приличаха така много на себе си, както портретите.

Сред тези съвременни величия се виждаха двама възрастни светци с бради, съвсем безплътни върху тъмните платна. Имаше и една бледа, но неувяхваща мадона, която навярно боготворяха в Рим. Сега тя гледаше влюбените с такъв смирен набожен поглед, че те също изпитаха желание да се помолят.

– Колко странно – отбеляза Уолтър Лъдлоу, – че това красиво лице е запазило красотата си в продължение на повече от двеста години! О, да можеше всякога красотата да е така трайна! Не й ли завиждаш, Елинор?

– Ако земята бе небесен рай, бих й завиждала – отвърна тя. – Но след като тук всичко вехне, би било голямо нещастие да си неувяхваш.

– Мрачният стар свети Петър е грозно и свирепо намръщен, макар че е светец – продължи Уолтър. – Той ме тревожи. Но светата Дева ни гледа благосклонно.

– Да, но много тъжно според мен – каза Елинор. Под тези три стари картини бе стативът, с наскоро започнат портрет. След като се вгледаха малко, те започнаха да различават образа на своя свещеник, преподобния доктор Колмън, който сякаш се оформяше и получаваше плът от един облак.

– Добрият старец! – промълви Елинор. – Той се визира в мен, като че се кани да ми даде бащински съвет.

– А в мен – добави Уолтър – като че ще поклати глава и ще ме укори за някакво злодеяние, в което ме подозира. Същото прави и моделът. Погледът му ще престане да ме смущава едва когато се изправим пред него, за да ни венчае.

В този миг те дочуха стъпки и като се обърнаха, видяха художника – бе влязъл в стаята няколко минути преди това и бе чул някои от репликите им. Беше мъж на средна възраст, с лице, достойно за четката му. Наистина, поради живописната си, макар и небрежно надиплена богата дреха и навярно поради това, че душата му непрестанно витаеше сред рисувани образи, той самият приличаше донякъде на картина. Посетителите му доловиха сходство между художника и творбите му и изпитаха усещането, като че някое лице от портретите бе слязло от платното, за да ги поздрави.

Уолтър Лъдлоу, когото художникът познаваше слабо, обясни

причината за посещението им. Докато говореше, слънчев лъч освети ко-со двете фигури – неговата и на Елинор – така сполучливо, че те също заприличаха на истинска картина на младостта и красотата, озарени от щастлива съдба. Творецът очевидно бе поразен.

– Стативът ми ще е зает през следващите няколко дни, а престоят ми в Бостон навярно ще бъде кратък – отговори той замислено. Но после, след като им хвърли проницателен поглед, добави. – Желанието ви ще бъде изпълнено, макар и да разочаровам главния съдия и мадам Оливер. Не трябва да пропускам такава възможност заради изобразяването на няколко аршина фино сукно и брокат.

Художникът изрази желание да включи портретите им в една обща картина и да ги изобрази в характерно движение. Този план би се понравил на влюбените, но се наложи да бъде отхвърлен, тъй като такава голямо платно не би било подходящо за стаята, която трябваше да украсява. Затова се спряха на два портрета до кръста. След като се сбогуваха, Уолтър Лъдлоу попита Елинор с усмивка дали съзнава каква власт над съдбите им щял да придобие художникът.

– Старите жени в Бостон твърдят продължи той, – че след като веднъж овладее лицето и фигурата на човека, той може да го нарисува в каквото си пожелае положение или действие и картината ще бъде пророческа. Вярваш ли в това?

– Не съвсем – отвърна Елинор усмихнато. – Но дори и да притежава такава магическа способност, в обноските му има нещо много благо и съм сигурна, че той би я използвал само за добри цели.

Художникът пожела да работи върху двата портрета едновременно, като изтъкна, на тайнствения език, който понякога използваше, следната причина – че лицата им хвърляли светлина едно върху друго. И така, той ту слагаше някой шрих върху платното на Уолтър, ту върху това на Елинор, и чертите и на единия и на другия започнаха да се открояват така ярко, сякаш чрез неговото могъщо изкуство щяха да оживеят на платното. Сред силната светлина и дълбока сянка, влюбените взеха да съзират призрачните си подобия. Но макар и да имаше всички изгледи приликата да бъде съвършена, те не бяха много доволни от изражението – то бе по-неопределено, отколкото в останалите творби на художника. Той обаче вярваше в сполучливия завършек и тъй като много бе заинтригуван от влюбените, използваше и свободното си време незабелязано от тях да скицира с молив фигурите им. По време на позирането той ги заговаряше и така предизвикваше на лицата им характерни черти, които въпреки че непрекъснато се променяха, имаше за цел да улови и

комбинираща. Най-накрая обяви, че при следващото им посещение и двата портрета ще бъдат готови.

– Ако четката се подчини на моята идея в последните няколко щрихи, които съм предвидил – отбелязва той, – тези две картини ще бъдат най-голямото ми постижение. Наистина рядко един художник има такива модели.

Като казваше това, той бе вторачил пронизателния си поглед в тях и не го отмести, докато те не слязоха долу по стълбите.

Сред всички прояви на човешката суета нищо друго не завладява въображението така силно, както преживяването да бъде нарисуван портретът ти. Защо трябва обаче да е така? Огледалото, лъскавите метални повърхности, гладката вода и всички други плоскости, способни да отразяват, ни предлагат портрети или по-скоро наши призрачни подобия, които зърваме и мигновено забравяме. Забравяме ги обаче поради това, че те изчезват. Именно мисълта за трайността, за земната непреходност предизвиква тайнствения интерес към портретите ни. У Уолтър и Елинор това чувство не бе притъпено и те забързаха към ателието на художника точно в определения час, за да се изправят пред нарисуваните фигури, които щяха да ги представят пред потомството. Слънчевата светлина проблясна в жилището при влизането им и малко тъжно го напусна след затварянето на вратата.

Очите им веднага се насочиха към портретите, опряни на най-отдалечената стена в стаята. При първия си поглед, поради слабата светлина и разстоянието, като се видяха в естествените си пози и с така познатото си изражение, те едновременно възкликнаха възторжено.

– Ето ни тук – извика Уолтър въодушевано, – изобразени завинаги, обляни в слънчева светлина. Никога тъмни страсти няма да помрачат лицата ни.

– Да – отвърна Елинор по-спокойно. – Никаква ужасна промяна не може да ни натъжи.

Те изрекоха това, докато приближаваха, без да са видели още портретите съвсем добре. След като ги поздрави, художникът продължи да рисува скицата с пастели на масата и остави посетителите си да направят самостоятелна преценка на завършения труд. От време на време той спираше скицирането, хвърляше поглед изпод гъстите си вежди и наблюдаваше лицата им в профил. Те постояха няколко минути, всеки пред портрета на другия и очаровани го съзерцаваха внимателно, без да продумат нито дума. Накрая Уолтър пристъпи напред, после отстъпи, огледа портрета на Елинор от различни ъгли и най-сетне продума.

– Няма ли някаква промяна? попита той с колеблив и замислен тон.
– Кolkото по-дълго се вирам, толкова по-живо е възприятието. Безспорно, картината е същата, която видях вчера. Роклята, чертите – всичко е същото и все пак нещо е променено.

– По-малка ли е тогава приликата от вчерашната? – попита художникът и приближи, безкрайно заинтригуван.

– Чертите са съвсем като на Елиноор – отвърна Уолтър – и на пръв поглед изразът също е нейният. Но ми се струва, че портретът се е променил, откакто го видях за последен път. Очите са се вторачили в моите със странно тъжен и угрижен израз. По-скоро това е скръб и ужас! Така ли гледа Елиноор?

– Сравнете истинското ѝ лице с нарисуваното – каза художникът.

Уолтър погледна отстрани любимата си и се стресна. Тя бе неподвижна и вгълбена, сякаш хипнотизирана. В съзерцанието на Уолтърския портрет лицето на Елиноор бе придобило точно израза, срещу който той протестираше. Тя не би могла така успешно да улови изражението, дори и да се беше упражнявала часове наред пред огледалото. Ако самата картина бе огледало, тя не би могла да отразява меланхоличния ѝ вид в момента с по-голяма точност. Девојката сякаш не чуваше диалога между твореца и любимия си.

– Елиноор – възкликна удивено Уолтър – каква е тази промяна у тебе?

Тя не го чу и втренченият ѝ поглед не изчезна, докато той не я хвана за ръката и не привлече вниманието ѝ по-този начин. Като потрепна внезапно, тя вдигна очи от картината към лицето на модела.

– Не намираш ли промяна в своя портрет? – попита тя.

– В моя ли? Никаква! – извика Уолтър като го разгледа. – Чакай да видя! Да, има слаба промяна – според мен подобрене в картината, но не в приликата. Изразът е по-оживен от вчерашния, като че някаква блестяща мисъл е просияла в очите и скоро ще бъде изречена от устните. Сега, когато долових погледа, той вече е много очевиден.

Докато бе погълнат от тези наблюдения, Елиноор се обърна към художника. Изглежда го скръбно и с благоговение и усети, че той ѝ отвърна с разбиране и съчувствие, макар тя съвсем смътно да долавяше причината за това.

– Този поглед – прошепна тя и потръпна. – Как се появи там?

– Мадам – каза художникът тъжно, като я хвана за ръка и я отведе настрана – и в двете картини нарисувах това, което виждах. Творецът, истинският творец, трябва да надникне в скритото зад външността. Това

е неговата дарба – най-великолепната, но и често много тъжна – да види какво се крие в душата и посредством сила, непонятна и на самия него, да го изобрази върху платното в неговия блясък или мрак чрез погледи, изразяващи мислите и чувствата на годините. Бих искал да се убедя, че греша в този случай.

Те приближиха до масата, отрупана със скици с креда на глави и ръце, изразителни почти като лица, на обвити с бръшлян църковни кули, колиби със сламени покриви, стари, ударени от гръм дървета, ориенталски и антични костюми и други такива оригинални хрумвания, навърлени от художника в момент на отдых. Като ги разгръщаше с привидна небрежност, показва се една скица с пастели на две фигури.

– Ако не съм успял – продължи той – ако смятате, че душата ви не е отразена в портрета ви, ако нямате тайна причина да вярвате в моето изобразяване на другия, не е твърде късно да ги променя. Бих могъл също да променя и движението на тези две фигури. Но дали това би повлияло на събитието?

Той насочи вниманието ѝ към скицата. По тялото на Елинор преминаха тръпки. Устните ѝ щяха да нададат вик, но тя го подтисна благодарение на самообладанието, което става обичайно у всички, таящи чувства на страх и болка в сърцето си. Като се извърна от масата, тя видя, че Уолтър се е доближил достатъчно, за да види скицата, макар че тя не можеше да каже дали погледът му се бе спрял върху нея.

– Няма да променяме картините – бързо каза тя. – Ако моят израз е тъжен, аз ще се усмихвам по-често, за да бъде в контраст с него.

– Така да бъде – отвърна художникът и се поклони. – Нека вашите тревоги да бъдат въображаеми и само картината да скърби за тях. Колкото до радостите ви – нека те да бъдат истински и дълбоки и да се изпишат върху това прекрасно лице, докато напълно опровергават изкуството ми.

След сватбата на Уолтър и Елинор картините представляваха двете най-прекрасни украшения на дома им. Те висяха на малко разстояние една от друга и като че непрекъснато се гледаха, но и винаги отвърщаха на погледа на зрителите. Много пътували господа, претендиращи, че разбират от подобни неща, ги смятаха за едни от най-великолепните образци на съвременната портретистика. А обикновените хора ги сравняваха с оригинала черта по черта и разпалено възхваляваха приликата. Но картините правеха най-силно впечатление на трети вид люде – не на пътувалите познавачи, или на обикновените хора, а на тези с вродена наблюдателност. Те можеха да погледнат отначало разсеяно, но когато

интересът им се събудеше, се връщаха непременно и изучаваха нарисваните лица като страниците на тайнствена книга. Отначало портретът на Уолтър Лъдлоу привличаше вниманието им. В отсъствието на двамата съпрузи те понякога спореха за израза, който художникът бе възнамерявал да придаде на чертите му. Всички до един бяха съгласни, че видът му е сериозен и важен, макар че го обясняваха различно. По отношение на портрета на Елинор нямаше такова голямо разнообразие в мненията. Спорещите се различаваха наистина в опитите си да определят естеството и степента на тъгата, изписана на лицето, но всички бяха съгласни, че това наистина е тъга, но тя не отговаря на естествения нрав на младата им приятелка. Някакъв човек с богато въображение заяви в следствие на много наблюдения, че това са две части от една обща картина и че силната меланхоличност у Елинор съответствувала на по-жизнерадостното чувство или както той го нарече, дивата страст, излъчваща се от Уолтър. Макар че не умееше да рисува, той се опита да направи скица, в която движението на фигурите да отговаря на общия им израз.

Сред приятелите се говореше, че с всеки изминат ден лицето на Елинор ставало все по-умислено и имало изгледи скоро тя да се превърне в съвсем точно копие на меланхоличния си портрет. От друга страна Уолтър, вместо да придобива жизнерадостния вид, придаден му от художника на платното, ставал сдържан и съкрушен, без никакви проблисъци на чувство, каквото и да тлеело у него. Не след дълго, под предлог, че цветовете ще потъмнеят от прахта или избелеят от светлината, Елинор окачи пред картината великолепна завеса от червена коприна, избродирана с цветя и общита с тежки златни ресни. Посетителите ѝ разбраха, че тежките копринени дипли никога няма да се повдигнат, нито пък ще се спомене за портретите в нейно присъствие.

Времето минаваше и художникът отново се появи. Бе пътешествувал далече на север, за да види сребрилата каскада на Кристалните възвишения и да погледне отгоре над облаците и горите от върха на най-високата планина в Нова Англия. Но той не оскверни тази гледка чрез бледото си изкуство. Носил се бе в кану върху гръдта на езерото Джордж и в душата му като в огледало се бе отразявала природната красота и величественост, докато споменът за това стана по-ярък от която и да било картина във Ватикана. С индианските ловци той бе стигнал до Ниагара и там отново бе захвърлил безпомощната си четка долу в пропастта с чувството, че по-скоро би нарисувал рева на водата отколкото каквато и да е част от приказния водопад. Всъщност рядко изпитваше желание да отрази природния пейзаж, освен като фон за очертанятия на човешката

фигура и лице, излъчващи мисъл, страст или страдание. Скитанията му, изпълнени с приключения, го бяха обогатили с изобилие от подобни наблюдения: строгото достойнство на индианските вождове, мургавата прелест на индианските момичета, задушевния живот в колибите, безшумното придвижване, сраженията под клоните на мрачни борове, граничната крепост с нейния гарнизон, аномалията у стария френски заселник, израснал в палати, а остарял – сред пустините. Такива бяха сцените и портретите, които бе скицирал. Пламъкът на рискованите моменти, проблясването на неукротимо чувство, борбите на свирепи сили – любов, омраза, скръб, ярост – накратко, цялото измъчено сърце на стария свят се прояви пред него в нова форма. Цялата му папка бе изпълнена с графически илюстрации от книгата на неговата памет – геният щеше да я видоизмени в съответната материя и да я насити с безсмъртие. Той чувствуваше, че дълбоката мъдрост в изкуството, търсена толкова далеч, бе открита.

Но сред суровата или прекрасна природа, сред клопките на гората или сред изумителния ѝ покой, по пътя му го придружаваха два призрака. Като всички хора, обзети от всепоглъщаща цел, той бе изолиран от общата човешка маса. Той нямаше друга цел, други удоволствия и усещания, освен изкуството си. Макар и благ в обноските си и почтен в намеренията и действията си, у него нямаше нежни чувства. Сърцето му бе студено. Никое живо същество не можеше да се доближи достатъчно близко, за да го стопли. Към тези две същества обаче той бе изпитал с всичката му сила интереса, който винаги го свързваше с моделите на неговата четка. Той се бе ровил в душите им с цялата си остра проникателност и бе изобразил видяното в чертите им с най-голямо умение, за да се доближи на косъм до границата, недостигната от никой гений – до собствената си критична представа. В здрача на бъдещето той бе доловил – поне така си мислеше – страхотна тайна и я бе разкрил озадачаващо в портретите им. Толкова много от него, от въображението му и другите му способности бе щедро раздадено за изучаването на Уолтър и Елинор, че той почти ги смяташе за свои създания, като хилядите, с които бе населил царството на картините. Затова те прелитаха в сумрака на горите, рееха се над мъглата от водопадите, поглеждаха от огледалното езеро и не се разнасяха и от обедното слънце. Те се натрапваха на вътрешното му зрение не като подобие на живи хора или като бледи призраци на мъртъвци, а във формата на портрети, всеки с непроменения си израз, появил се от гълбините на душата посредством творческата магия. Той не можеше да пресече отново Атлантическия океан, докато не

зърнеше пак моделите на тези въздушни картини.

– О, славно Изкуство! – разсъждаваше въодушевеният художник, докато крачеше по улицата. – Ти си като изкуството на Създателя. Безбройните фигури, скитащи в небитието, оживяват по твоя воля. Мъртвите възкръсват отново. Ти ги призоваваш в познатата им обстановка и огряваш неясните им сенки с блясъка на по-хубав живот, едновременно земен и безсмъртен. Ти възстановяваш мимолетните исторически мигове. При теб миналото не съществува, защото само с едно докосване завинаги превръщаш великото в действителност. А знаменитите личности живеят векове наред и пред очите ни извършват действията, предизвикали славата им. О, могъщо Изкуство! Както успяваш да пренесеш неясното Минало върху тясната ивица слънчева светлина, наречена от нас Настояще, не би ли могло също така да приканиш тук и обвитото с неизвестност Бъдеще? Нима аз не съм постигнал това? Нима аз не съм твоят Пророк?

И така, с горда, но меланхолична страст, той едва не извика високо, докато се движеше по стръмната улица, сред хора, които нито подозираха копнежите му, нито бяха способни да ги разберат или да им обърнат внимание. Не е хубаво човек да бъде сам със стремежите си. Ако край него няма хора, чието поведение да го уравнисява, мислите, желанията и мечтите му ще станат твърде чудати и той ще се превърне в подобие, дори навярно в олицетворение, на луд човек. Художникът, който умееше да чете душите на другите с почти свръхестествена проникателност, не можеше да види хаоса в собствената душа.

– Това трябва да е къщата – каза той, като огледа фасадата ѝ преди да почука. – Бог да опази разсъдъка ми! Тази картина! Струва ми се, че никога няма да изчезне. Стига само да погледна към прозорците или вратата, и тя изплува, оградена от тях като в рамка – нарисувана е внушително и сияе с най-богати тонове – лицата от портретите, фигурите и движението на скицата.

Той почука.

– Портретите? Вътре ли са? – попита той прислугата, а след това се усети. – Господарят и господарката ти? В къщи ли са?

– В къщи са. сър – каза слугата и впечатлен от колоритния вид, който винаги съпътствуваше художника, добави: – Картините също.

Гостът бе приет в салон, от който през голяма врата се влизаше във вътрешна стая със същите размери. Тъй като първото помещение бе празно, той доближи до входа на следващото, където погледът му се натъкна на живите лица, както и на нарисуваните им двойници – предмет

на необикновения му интерес в продължение на много време. Той несъзнателно поспря на прага.

Те не бяха усетили влизането му. Уолтър и Елинор се бяха изправили пред портретите – съпругът тъкмо бе отметнал богатите широки дипли на копринената завеса и с едната ръка държеше златните ѝ ресни, а с другата стискаше ръката на жена си. Картините, покрити в продължение на месеци, блеснаха с неотслабнало великолепие и вместо да се откроят, сгрени отвън, като че сами озариха стаята с печална светлина. Портретът на Елинор бе едва ли не пророчески. Замислеността и тихата тъга постепенно се бяха прокраднали върху лика ѝ и с течение на времето бяха прераснали в безмълвна болка. Ако се прибавеше и уплахата, би се получил точния израз, изобразен на картината. Лицето на Уолтър бе тъмно и безизразно или от време на време се оживяваше от внезапни проблясъци поради моментните озарения, но след това то ставаше още по-мрачно. Той поглеждаше ту към Елинор, ту към портрета ѝ, а после потъна в съзерцание на своя портрет.

Художникът като че чуваше зад себе си как стъпките на съдбата се приближават към жертвите ѝ. Хрумна му странна мисъл. Не бе ли той самият проявление на Съдбата и главен посредник в предстоящото злодеяние, предечено от него?

Уолтър продължаваше да стои безмълвен пред картината – излагаше ѝ мислите си като пред собственото си сърце и се предаваше на магията на злото, което художникът бе загатнал в чертите му. Постепенно очите му се озариха и докато Елинор наблюдаваше засилващото се диво изражение върху лицето му, на нейното се изписа ужас. И когато най-накрая той се обърна към нея, и у двамата приликата с портретите бе пълна.

– Сполетя ни нашата участ – изрева Уолтър. – Умри! Извади нож, хвана я, докато тя се свличаше на пода и го заби в гърдите ѝ. В движението, погледа и позата на всеки от тях художникът разпозна фигурите от своята скица. Картината, с всичките ѝ страхотни краски, бе завършена.

– Спи, безумце! – извика той сурово.

Придвижи се от вратата и се изправи между нещастните същества с чувството на власт да определя съдбата им, също както би могъл да промени сцената върху платното. Той стоеше като магьосник, движещ призраците, извикани от него самия.

– Какво? – прошепна Уолтър Лъдлоу, като свирепото му ожесточение внезапно премина в печал. – Нима съдбата осуетява собствената си

повеля?

– Несчастнице! – продума художникът. – Нали те предупредих?

– Предупредихте ме – отвърна спокойно Елинор, а ужасът върху лицето ѝ отстъпваше пред изместената от него тиха скръб. – Но ... аз го обичах!

Не крие ли този разказ дълбока поука? Ако можеше следствието от една наша постъпка или от всичките ни дела да бъде предречено или обрисувано пред нас, някои ще го нарекат Съдба и ще се втурнат напред, други пък ще бъдат повлечени от собствените си страстни желания, но пророческите портрети няма да отклонят никого от пътя му.

КРАЙ

© Весела Кацарова, превод от английски

Nathaniel Hawthorne

Източник: <http://dubina.dir.bg>

Сканиране и обработка: Сергей Дубина, 15 юли 2003 г.
Книжното тяло е любезно предоставено от Галина Янакиева

Публикация:

Натаниъл Хоторн, ГОЛЯМОТО КАМЕННО ЛИЦЕ
РАЗКАЗИ

Преведе от английски ВЕСЕЛА КАЦАРОВА

Съставител НАТАЛИЯ КЛИСУРСКА

Художник КОСТАДИНКА МИЛАДИНОВА

Редактор ОГНЯНА ИВАНОВА

Художествен редактор ВЕНЕЛИН ВЪЛКАНОВ

Технически редактор ПЕТЪР БАЛАВЕСОВ

Коректор АЛБЕНА НИКОЛАЕВА

АМЕРИКАНСКА. ПЪРВО ИЗДАНИЕ. ИЗДАТЕЛСКИ НОМЕР 800. ДАДЕНА ЗА
НАБОР 10. I. 1983 г. ПОДПИСАНА ЗА ПЕЧАТ 12. II. 1983 г. ИЗЛЯЗЛА ОТ ПЕЧАТ
25. V. 1983 г. ФОРМАТ 1/16/60/90. ПЕЧАТНИ КОЛИ 17. ИЗДАТЕЛСКИ КОЛИ 17.
УСЛОВНО ИЗДАТЕЛСКИ КОЛИ 15.71.

ЦЕНА 1.34 лв.

ИЗДАТЕЛСТВО „ОТЕЧЕСТВО“, СОФИЯ „Г. ДИМИТРОВ“. КЛОН ЛОЗЕНЕЦ, БУЛ.
„Г. ТРАЙКОВ“ 2а

THE portable hawthorne
viking press, new york 1969
hawthorne's short stories
vintage book's, new york 1946

Съдържание:

Предговор от Наталия Клисурска

Голямото каменно лице

Творецът на прекрасното

Дъщерята на Рапачини

Злочестината на господин Хъгинботъм

Егоизъм или змия в гърдите

Експериментът на доктор Хейдигър

Белегът

Беловласия покровител

Моят роднина майор Молино

Кроткото момче

Амбициозният гост

Мантията на лейди Елеанор

Големия гранат

Пророчески портрети

Сестрите-години

Итън Бранд

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2410>]